

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2018, 7 (4): 3156/3167

Batıda oluşan “Öteki” Anlayışının İnançla Olan İlişkisi

The Relationship Between the Concept of ‘the Other’, Which Originated in
The West and Faith Abstract

Mustafa GÖREGEN

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Asst.Prof., Karabuk University of Theology Faculty

mustafagoregen@karabuk.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-2546-2810

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 06.11.2018
Kabul Tarihi / Accepted : 31.12.2018
Yayın Tarihi / Published : 31.12.2018
Yayın Sezonu : Ekim-Kasım-Aralık
Pub Date Season : October-November-December
Cilt / Volume: 7 Sayı – Issue: 4 Sayfa / Pages: 3156-3167

Atıf/Cite as: GÖREGEN, M. (2018). Batıda oluşan “Öteki” Anlayışının İnançla Olan İlişkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7 (4), 3156-3167. Retrieved from <http://www.itobiad.com/issue/39481/479376>.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Batıda oluşan “Öteki” Anlayışının İnançla Olan İlişkisi

Öz

Erken dönemlerden itibaren Batı ile Doğu dünyası arasında süregelen hakimiyet mücadelesi çatışma ve ötekileştirme üzerinden yürütülmüştür. Batı, kültür ve anlayışını şekillendirirken zihin kodlarını tarihten tevarüs eden kısmen inançların etkin olduğu sömürgeci bir mantıktan hareketle kendi merkezli anlayışın etrafına diğerlerini farklı mesafelerde olmak üzere öteler ve ötekileştirir. Sömürgeci Batı bu davranışını sahip olduğu dini inanç değerlerinden ziyade üstünlük ve farklılık psikolojisinden hareketle ötekini olumsuz hükümler ve değerlendirmelerle nitelendirerek oluşturur. Çünkü varoluşunun temeline kendi farklılığı ve üstünlüğünü yerleştirmiştir.

Bu çalışmada Batılının öteki algısının oluşmasında inanç ve kültür değerlerinin zeminini oluşturan Yahudi ve Hristiyan kutsal kitaplarının ötekine bakışının ne derece rolü olduğunu ele alıp değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Batı, Öteki, Kitab-ı Mukaddes, Yahudi, Hristiyan.

The Relationship Between the Concept of ‘the Other’, Which Originated in The West and Faith Abstract

Abstract

From the early periods on, the struggle for domination between the West and the East has been carried on through conflicts and otherization. While shaping their culture and understanding, the West self-centeredly alienates the others, based on a colonialist logic inherited from history and formed partly by beliefs. The colonial West creates this behavior by characterizing the other with negative judgments and evaluations based on the psychology of superiority and difference rather than the values of its religious beliefs because it placed its own difference and superiority at the foundation of its existence.

In this study, we will examine and evaluate the role of the viewpoints of Jewish and Christian scriptures on the other in the formation of Western perception of the other.

Keywords: West, Otherization, Bible, Jewish, Christian.

Giriş

Erken dönemlerden itibaren Batı, zihinsel kodlarını oluştururken daima kendisini merkezde konumlandırıp kutsarken, tehdit algısına bağlı olarak ötekini tanımlama yoluna gitmiştir. Ötekine karşı konumunu güçlendirmek için karşısındakilere biçmiş olduğu misyon ve kimlik, kısmen kutsal kitap merkezli olmakla birlikte tarihi süreç içinde oluşan sömürgeci bakış açısı, ön yargılı tutum ve davranışlar sonucunda oluşmuştur. Batının bu olumsuz tutum ve davranışları karşısında ötekinin tarafından bakıldığında Batının kimlik ve imajı da pek iç açıcı görünmemektedir. Çünkü ötekileştirmenin en bariz şekilde yaşandığı ortamlar sömürgeci ile sömürülenlerin karşılaşmalarıdır. Zihninde ötekinin kimliğini oluşturan sömürgeci Batı, aynı zamanda kendi kimliğini de oluşturduğunun farkında değildir.¹ Acımasızca girişmiş olduğu sömürgeleştirme sürecinde ötekine yönelik her türlü aşağılamayı reva görmenin yanında açgözlülük ve hırslarıyla var olan değerlerini elde etmek için, nice masum insanların canlarına kastetmiş kimilerine de aşağılık muameleyi reva görmüşlerdir. Çünkü kendine benzemeyen ve kendinden olmayanlar için hayat hakkı yoktur.² Sömürgecilik bu şekliyle, Batı için yayılmacılık ve ekonomik sömürü kadar hem kendi kimliği hem de ötekini tanımlamada belirleyici olmuştur.³

Batının kendi kimliğini inşa ve ötekini tanımlama sürecine kutsal metinler açısından bakıldığında doğal olarak Yahudi kimliği ve Yahudilikteki öteki algısının oluşmasında kutsal kitap Tevrat ve onun yorumlarından oluşan Talmud literatürünün bu sürecin zihin kodlarını oluşturan ana belirleyici olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak Hristiyan Batının kimlik tanımlamasından ziyade, öteki algısıyla kutsal kitapları İncil mesajının pek örtüştüğü söylenemez. Çünkü kutsal metinlerde evrensel nitelikli davetle, bütün milletleri muhatap alan peşinen reddetmeyen ötekileştirmeyen yaklaşımıyla misyonuna ters düşmemesi gerekmektedir. Çünkü misyonerlik faaliyetlerini bu özelliğiyle uyumlu bir şekilde yürütmek zorundadır. Dolayısıyla Hristiyanların ötekine bakışı ve ilişkileri sömürgecilik, misyonerlik ve oryantalizm bağlamında incelenip değerlendirilmelidir.

Yahudilikte Yahudi Olmayanlar (öteki)

Yahudilerin, Yahudi olmayanlarla ilişkilerini Tevrat ve Talmud'un ötekilere bakış açısı oluşturmaktadır. Bu ilişkiler, tarihi konjonktüre göre şekil almış olup bazen ılımlı bazen de dışlayıcı bir tavır olarak kendini göstermiştir.

¹ Aime Cesaire, *Fransız Irkçılığının Fikri Temelleri*, Sömürgecilik Üzerine Söylev, (çev.: G. Ayas) İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yay. 2005, s. 76.

² Bartolome de Las Casas, *Kızılderililer Nasıl Yok Edildi*, (çev.: M. Ural), İstanbul: 1999, s. 24; Teomn Ş. Duralı, *Çağdaş Küresel Medeniyet*, İstanbul: Dergâh Yay. 2006, s. 144.

³ Ali Rattansi, "Postmodern Bir Çerçeve'de 'Batı' Irkçılıkları, Etkinlikler ve Kimlikler", *İrkçılık, Modernite ve Kimlik* (Haz. A. Rattansi-S. Westwood; Çev.: S. Akyüz) İstanbul: Sarmal Yayınları, 1997, s. 50.

Tevrat'ta Yahudi Olmayanların Durumu

Yahudi olmayanların konumu ve onlara dair tutumlar Yahudi kutsal kitabı Tevrat'ta yer almaktadır. Yahudi toplumunda yerli ve yabancılarla ilgili olarak Tesniye 14/21'de "Kendiliğinden ölen hiçbir hayvanın etini yemeyeceksiniz. Ölü hayvanı yemesi için kentlerinizde yaşayan bir yabancıya verebilir ya da öteki yabancılara satabilirsiniz..." denilmektedir. Burada söz konusu olan toplumda bulunan yabancılar ile kentlerinde yer almayan komşu ülkelerdeki yabancılardır. Buradan hareketle Tevrat içtimai hayatta yer alsın bile Yahudi olmayan kimseyi yabancı "ger" veya "nokhri" olarak kabul ettiği görülmektedir. Zamanla burada ger ifadesi farklı ırktan olup Yahudiliği benimseyenlere verilen isim olmuştur. Bunlar tam Yahudi olmasa da kısmen Yahudi olarak azınlık sınıfında yer almışlardır.

Tevrat'ta Yahudi toplumu içerisinde bulunan yabancılar zulmedilmemesi, onlara iyi davranılması gerektiği belirtilmektedir.⁴ Hiç şüphesiz yerli ve yabancılar arasında Tevrat'ta farklı hukukü uygulamalar bulunmaktadır. Örneğin Yahudiye yasaklanan leş hayvan eti yememe, yabancılar da yasak değildir, hatta onlara bu leşlerin verilmesi veya satılması da uygun görülmektedir.⁵

Zarim ve Nokhrim olarak isimlendirilen ecnebler, eski sosyal ve politik statülerini muhafaza etmekteydiler.⁶ Onlar, o topraklara daha çok ticari ilişkiler için girmişlerdi. Cari hukuk onlarla alakalı değildi. Dolayısıyla onlar yabancılarla muamele ile alakalı halk gelenekleri vasıtasıyla korunmaktaydılar.⁷ Ayrıca İsraililer ve komşuları arasındaki mukaveleden doğan özel çalışmalarla da korunmaktaydılar.⁸ Gündelik uygulamalara bakıldığında bir Yahudi diğer bir Yahudi'ye faiz alıp veremediği halde, bir yabancıya aşırı derece faiz uygulayabilmektedir.⁹ Ayrıca kendileri için uyguladıkları borçların yedi yılda bir affı da yabancılar için geçerli değildir.¹⁰ Ötekiyle ilişkilerindeki farklılıklar ticari hayatta da kendini göstermektedir. Şöyle ki, herhangi bir şekilde ölmüş hayvanların etlerinin satışının yasak olmasına rağmen, ecnebiye satılmasına izin verilmiştir. "Hiçbir leş yemeyeceksiniz, onu yesin diye şehrinizde olan garibe verebilir, yabancıya satabilirsin. Çünkü sen, Rabb'e mukaddes bir kavimsin."¹¹ Yine yabancıların idari mekanizmalarda görev almalarına karşı da birtakım özel yasaklamalar getirilmiştir.¹² Hz. Süleyman Tanrı'nın özellikle kendilerinin dualarına karşılık vermesi için niyazda bulunmuştur.¹³ Monarşi yılları

⁴ Tesniye, 10/19.

⁵ Tesniye, 14/21.

⁶ Çıkış, 21/8; 29/33.

⁷ Eyüp, 31/32.

⁸ I. Krallar, 20/34.

⁹ Çıkış, 22/25; Tesniye, 23/19-20.

¹⁰ Tesniye, 17/15.

¹¹ Tesniye, 14/21.

¹² Tesniye, 17/15.

¹³ I. Krallar, 8/41.

boyunca yabancıların İsrailoğulları nezdindeki durumlarını göstermesi bakımından önemlidir.

Yahudi toplumunda dışarıdan gelip giden yabancıların (nokhri) aksine Ger,¹⁴ kendini kabul ettirdiği çevrede şöyle böyle sorunsuz yaşamaktaydı. Ger'in statüsü ise, ancak sınırlı imtiyazlarının tamamını kullanmasına rağmen dokunulmaz olan misafir statüsünde olanlarla aynıydı. Onun kendi koruyucularına karşı vefalı olması kaydıyla¹⁵ onların hakları kanunla sınırlandırılmaktaydı.¹⁶ Eski Ahit'in yapmış olduğu sınıflamada birçok yerde "bağımlı" olanlar arasında nitelenirken¹⁷ on emirde İsrailoğullarının yabancı¹⁸ olarak ifade edilir ki, bu durum İsrail halkı içinde en aşağı pozisyonu ifade etmektedir. Ufak bir topluluk, mal mülk kazanırken onların çoğu doğuştan fakir ve yerli fakirler muamelesi görmektedirler.¹⁹ Ger-Gerim kavramının Tevrat'ta hukuki bir statü kazandığı görülmektedir. Tanrı'nın özel alakası İsraililere tekrar tekrar hatırlatılmaktadır.²⁰ Onların haklarının korunması,²¹ ırzlarına tecavüz edilmemesi²² ve kanun önünde eşit muamele görmeleri emredilmiştir.²³ Öyle ki İsraililerin, Ger'in refahına istekli olmaları ve Ger'e kendilerinden biriymiş gibi arkadaş olmaları emredilmiştir. Ancak böyle davranarak İsraililer Mısır'da kendi öz halkının çektiklerini hatırlayabileceklerdir.²⁴

Zamanla asimilasyona uğrayan Gerim, dini tezkiyeyle alakalı birçok kanuna konu olmuştur.²⁵ Bunlar akrabayla zina,²⁶ bazı yiyecek tabuları²⁷ ve kefaret gününde oruçla alakalı kanunlardır.²⁸ Örneğin onlar tarafından yakılan sunakların takdimine izin verilmesi,²⁹ yine sünnet olmaları şartıyla Fısıh bayramında kurban etmelerine müsaade edilmesi gibi.³⁰ Dolayısıyla bu toleranslı tutumla onların İsraililerden az olmayacak şekilde Yahve'ye vefalı olmaları umulmaktadır.³¹

¹⁴ İbranice literatürde Yahudi olmayan birini anlatmak için kullanılan isim, çoğulu ise "Gerim"dir.

¹⁵ Çıkış, 21/23.

¹⁶ Sayılar, 15/15-16.

¹⁷ Çıkış, 20/10; Tesniye 5/14.

¹⁸ Çıkış, 23/12.

¹⁹ Levililer, 25/47.

²⁰ Tesniye, 10/17-19.

²¹ Çıkış, 22/20; Yeremya, 7/6.

²² Tesniye, 24/14.

²³ Tesniye, 1/16; 24/17; 27/19.

²⁴ Mustafa Göregen, *Müslüman Yahudi Polemikleri*, İstanbul, Hikmetevi yayınları 2014, s. 159-161.

²⁵ Sayılar, 19/2-10.

²⁶ Levililer, 18/26.

²⁷ Levililer, 17/10-16; Tesniye, 14/21.

²⁸ Levililer, 16/29.

²⁹ Levililer, 17/8; 22/18; Sayılar, 15/14.

³⁰ Çıkış, 12/48; Sayılar, 9/14.

³¹ Levililer, 20/2; Hezekiel, 14/5-8.

İkinci tapınak zamanında "Ger" terimi mühtedi ile aynı anlamda kullanılmıştır. Yabancılar ise İsrail'in dini yandaşları olarak kabul edilmişlerdir. Yukarıda zikredildiği gibi "Ger" kelimesi Tevrat'ta mühtediye ifade etmektedir. "Ger Toshab" (mukim yabancı) farklı ve özel şahsa ait olarak ifade edilmiştir. O, Tevrat'ın yüklediği sorumlulukların hepsini değil de bir kısmını kabul eden gayr-i Yahudi'dir. İsrail topraklarında ikametlerine izin verilmesi, onların vatandaşlık haklarının çoğuna sahip olmalarından kaynaklanıyordu. Son dönem ikinci tapınak zamanında Yahudi ve gayr-i Yahudi arasında keskin ayrılıklar ortaya çıkmıştır.³² Ahd-i Atik'te yedi kenânî millete hasredilen evlilik yasağı genişletilmiş,³³ Ezra'nın reformlarını takiben tüm Yahudi olmayanlar da içine dâhil edilmiştir. Yahudi olmayanlarla yapılan herhangi bir sosyal temas devamlı olarak zararlı ve tehlikeli olarak kabul edilmiş, onların sosyal ve ahlaki açıdan tesirleri altına girme olarak kabul edilmiştir. Bu dönem boyunca adeta dünya bölünmüş olarak kabul edilmiş, Yahudi milleti ve diğer dünya milletleri olarak ikiye ayrılmışlardır.³⁴

Yahudi toplumunda Yahudi olmayanlara karşı tutum ve davranışlar tarihin her döneminde farklılıklar göstermiştir. Yahudi olmayanlara uygulanan muamele Biblikal dönemle Talmudik dönem arasında sosyal, ahlaki ve hukukî şartlar açısından belirgin bir şekilde farklılıklar göstermektedir.³⁵

Talmud'da Yahudi Olmayanlar (öteki)

Rabbînik literatürde Yahudi olmayan (Goi, Akkum) ve Hristiyan (Nozeri) arasındaki ayırım farkı metin farklılıklarından ortaya çıkan anlaşılması güç bir durumdur. Nitekim Mısırlı, Amalikalı, Zadoki, Kutı, Samaritan, Goi ve Akkum gibi kelimeler, orijinal Nozeri'nin yerine sıkça kullanılmaktaydı.³⁶ Hristiyan karşıtı birçok polemik unsurlar içeren Yahudi metinlerinde yer alan "Nozeri" kelimesi, zamanla gerçeğin anlaşılmasıyla "kutu" ve "zadoki" gibi kelimelerin yerine de kullanılması suretiyle anlamı iyileştirilmiştir. Talmud, Yahudi toplumunda Yahudi olmayanlarla ilişkileri düzenleyen uygulamalardan bahseder. Resh Lakis'in bir gayr-i Yahudi'nin Sabbath'ı gözettiğinden dolayı ölümle cezalandırıldığından bahsetmesi, R. Ammî'nin, Tevrat'ı bir gayr-i Yahudi'ye öğretmemek gerektiği³⁷ kuralını koyması Yahudi olmayanlara karşı tutum ve davranışı göstermektedir.³⁸ Simeon b. Yohai'ye göre Yahudi olmayanların en iyileri ve itibarlı olanları öldürülmelidir.³⁹ Bir gayr-i Yahudi, Yahudi sosyal mukavelesine bağlı olmadığı gerekçesiyle Talmud tarafından tamamen farklı bir hukukî

³² Daniel Sperber, Th. Friedman, "Gentile", *EJD*, Jerusalem: 1978, VII, pp. 410.

³³ Tesniye, 7/1-4.

³⁴ Mustafa Göregen, *a.g.e.*, s. 161.

³⁵ Daniel Sperber- Th. Friedman, "Gentile" *EJD*, VII, pp. 411.

³⁶ Sperber, *a.g.e.*, pp. 411.

³⁷ Talmud Bavli, (İbranice-İngilizce), Edt. Yehezkel (İzidor) Epstein, London: 1984-1990, Hagigah, 13a.

³⁸ Sperber, *a.g.e.*, pp. 411.

³⁹ T. J. Kiddushin, 4/11, 66 c.

uygulamaya tabi tutulur. Talmut, kaybolan bir malı sahibine iade edilmesi emri verir; ama bu emir kaybolan malın sahibi bir gayr-i Yahudi ise uygulanmaz.⁴⁰ Yine Yahudilerle ilgili bir durumda bir gayr-i Yahudi şahitlik yapamaz.⁴¹ Çünkü onlara göre Yahudi olmayan dürüst ve güvenilir değildir.⁴² Bu uygulamalar Yahudi olmayanların Yahudilerle karşılıklı bir ilişkiye girmemeleri için önemli bir gerekçe oluşturmaktadır.⁴³

Yahudi toplumunda ötekine karşı var olan bu aşırı görüşle ve yaklaşımlardan zamanla uzaklaştığı, Sasanilerin yönetimindeki Babil'de nispeten daha hoşgörülü ortamın gereği yumuşak ifadelerin kullanılmaya başlanmıştır. Ötekine karşı ortaya konulan görüş ve ifadelerin Yahudi toplumunun kendi içerisinde bulunduğu sosyal, psikolojik, coğrafi ve tarihi konumu göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.⁴⁴

Yahudilerin Talmudik dönem boyunca Yahudi olmayanlara karşı olumsuz tutum ve yaklaşımları birçok sebep tarafından uygulanabilir olmaktan uzak akim bırakılmış, birkaç seviyede icra edilebilmiştir. Bu da Yahudilere geçmişte uygulanan zulümden dolayı gayr-i Yahudiler kınanmış,⁴⁵ ahlaki tutum ve davranışları takdir edilenler olarak zikredilmiştir.⁴⁶

Yahudilerin, Yahudi olmayanlara karşı olumsuz tutum ve görüşleri onların Yahudi olmamalarından kaynaklanmaktadır. Ancak bu ırki bir ön yargıdan ziyade onların putperestlikleri, ahlaki düşüklükleri ve diğer yanlış davranışları sebebiyledir.⁴⁷ Muhataplarının, atalarının geleneklerini taklit etmeleri, putperestlikleri ve ahlaki zaafı, onları bir nevi o şekilde davranmaya motive etmiştir.⁴⁸ Yahudi düşüncesine göre kendi inançları çerçevesinde iyi ve doğru olarak kabul edilenler gelecekte mükâfata ulaşacaklardır.⁴⁹

Yahudiler ile Yahudi olmayanları birbirinden ayırt eden kuralların amacı, öncelikle Yahudileri olası bir asimilasyon tehlikesinden korumaktır.⁵⁰ Öte yandan Yahudi olmayanlara karşı yapılan uygulamalarda farklı muameleler de yasaklanmıştır.⁵¹ Talmut, Yahudi olmayanların düşkünlerini sadaka ile

⁴⁰ T. B. Baba Kamma, 113b.

⁴¹ T. B. Baba Kamma, 15a.

⁴² T. B. Bekoroth, 13b.

⁴³ Mustafa Göregen, *a.g.e.*, s. 162.

⁴⁴ Sperber, *a.g.e.*, pp. 411.

⁴⁵ T. B. Baba Kamma, 117a; Abodah Zarah 25b.

⁴⁶ T. B. Yevamoth, 98a; Abodah Zarah 22b.

⁴⁷ T. B. Abodah Zarah, 17a-b. Ayrıca geniş bilgi için bk. Mustafa Yiğitoğlu, "Negative Attitudes of Jews Regarding to Islam and Muslims Throughout the History", *Journal of History Culture and Art Research*, 7 (2), 2017. s. 187-198.

⁴⁸ T. B. Abodah Zarah, 17a-b.

⁴⁹ T. B. Baba Bathra, 10b; Sanhedrin, 13: 2.

⁵⁰ Sperber, *a.g.e.*, s. 412.

⁵¹ T. B. Abodah Zarah, 26a; Baba Kamma, 113b.

desteklemeyi tavsiye ettiği⁵² gibi, faizi de gayr-i Yahudilere yüklemeyi emretmektedir.⁵³ Talmut'ta yer alan bütün bu uygulamalar hem teoride hem de pratikte Yahudinin Yahudi olmayana karşı ayrıcalığını ifade etmektedir.⁵⁴

Hristiyanlıkta Hristiyan Olmayanlar (öteki)

Hristiyanlar, Tanrı ile insan arasındaki bozulan ilişkilerin Hz. İsa ile onarılıp ve daha da geliştirildiğine inanırlar.⁵⁵ Yeni Ahit'te Hz. İsa, hayatı boyunca insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin diyaloga girmeyi seven bir insan olarak sunulmaktadır. Aynı zamanda Yeni Ahit genel olarak ötekilerle ilgili olarak yargılayıcı ve öğretici bir metoda dayalı bir sohbet geleneğinin izlerini taşımaktadır. Yeni Ahit Hristiyanların Pagan dünyayla doğrudan bir ilişkiye girip girmeme hususunda yaşadığı kısa süreli tereddütler, ötekilere karşı hep ihtiyatlı olan Eski Ahit kaynaklı bir tavidir.⁵⁶ Hristiyanlar, gerek havariler döneminde, gerekse ilk Kilise döneminde her ne kadar ötekilerle belirli bir seviyede ilişki içerisinde olsa da bu hayatın zorunluğundan kaynaklı bir durumdu. Felsefenin Hristiyanlığın savunulması için bir araç olarak kullanılması ve ötekine karşı polemik faaliyetleri, Yeni Ahit'ten hemen sonraki dönem Hristiyanlığın geliştirmiş olduğu bir uygulamadır. Öyle ki, Hristiyanlık öteki din mensuplarına yönelik oluşturduğu ölçsüz polemiklerin yanı sıra savaş da dâhil olmak üzere her türlü aracı kullanmaya başlamışlardır.⁵⁷ Ancak ilk dönem Hristiyanların ötekilerle olan ilişkileri ve Yeni Ahit'teki mesaj Roma topraklarında yaşayan tüm insanların ilgisini çektiği inkâr edilemez bir gerçektir. Yeni Ahit'in Resullerin İşleri kitabı, ilk devir Hristiyanların ötekilerle olan yakın ve sıcak ilişkilerinden detaylı bir şekilde bahseder.⁵⁸

Hristiyanların kendileri dışındaki diğer insanlarla kurdukları ilişkiler için en uygun kutsal kitap referanslarından biri Romalı Yüzbaşı Kornelyus ile Havari Petrus arasındaki diyalogdur.⁵⁹ Bir Gentile olan Kornelyus'a kendisi ve ailesi için kurtarıcı mesajın ne olduğunu anlatırken Petrus, kesinlikle Yahudilerle konuştuğu zengin motifli konuşma tarzını kullanmadı. Bu insandaki Tanrı'ya imanun farkında olarak Tanrı'nın doğru olan tüm insanları gözettiğini çünkü herkesin Rabbi olduğunu söyler.⁶⁰ Kornelyus kıssası, Yahudi olmayan "kâfir" birini Hristiyan ile eşit görmekte, Yahudiler

⁵² T. B. Gittin, 61a.

⁵³ T. B. Baba Meziza, 70b.

⁵⁴ Mustafa Göregen, *a.g.e.*, s. 162-163.

⁵⁵ Reuel L. Howe, *The Miracle of Dialogue*, Edinburg: 1969, pp. 106.

⁵⁶ Antonie Vessels, "Biblical Insights for inter-Religious Encounters", *The Bulletin of Christian Institutes of Islamic Studies*, (January-June 1993), pp. 26.

⁵⁷ Vessels, 26. Ayrıca bkz. Mustafa Selim Yılmaz, "Bir Terimin Arkeolojisi: Antisemitizmin Teolojik ve Politik Tarihi", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21/2, Aralık 2017, s. 1181-1216; Mustafa Yiğitoğlu, "Sarcastic View of Islam in Western Christianity", *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (8), 2012, s. 1359-1369.

⁵⁸ John J. Kilgallen, "Acts 17-31; An Example of Interreligious Dialogue", *Studia Missionalia*, 1994, pp. 43-44.

⁵⁹ Resullerin İşleri, 10/1-48.

⁶⁰ Kilgallen, 47.

için murdar olan hayvanların artık temiz sayılacağına havari Petrus'a bildirildiği yer olarak da Yahudi olmayan bir kimsenin evi seçilmiştir.⁶¹ Kıssada sadece Kornelyus'un Hristiyan olması söz konusu değil, aynı zamanda Petrus'un eski fikirlerinden vazgeçmesi ve kendi dinini daha iyi anlaması görülmektedir. Burada değişen sadece Kornelyus olmamış Hristiyan inancının ötekilere bakışı da değişmiştir.⁶²

Yeni Ahit, Hristiyanların ötekilerle ilişkisinde yabancıların hidayete ermelerinin tamamen Tanrı'nın ilmi ve inisiyatifinde olduğunu ileri sürer.⁶³ Hristiyanlık'ta İsa Mesih, öteki ile karşılaşan en önemli ve en doğru Hristiyan modelidir. Hristiyanlık, teolojik anlamda ortaya koyduğu iddia ve öğretiler bakımından ötekini dinleme ve anlamaya yönelik mesajlarla doludur. Hz. İsa'nın kurtarıcı oluşu ve tüm insanlar için kendini feda etmiş olduğu gibi öğretiler, Hristiyanları tüm insanları anlamaya ve olumlu ilişkiye girmeye sevk edecektir. İsa Mesih, insanlarla olan ilişkilerinde kendisini hep muallim karşısındakini öğrenci olarak kabul etmiştir. İnsanlarla konuşur, onlarla güler, onlarla birlikte acı çeker. Onun insanlarla diyaloglarında temel konu Tanrı'dır. Konuşmalarında insanlara güven veren ve aynı zamanda onlara güvenen bir kişidir. Onun tüm hayatı, Tanrı'nın insanları sevdiğini anlatarak bu sevginin hâkim olmasını sağlamaya yönelik gayret içinde geçmiştir. Zaten Hristiyanlara göre Hz. İsa, bundan dolayı kendi canını insanlığın kurtuluşu için feda etmiştir.⁶⁴

Hristiyan, kendi dininden olmayan insanlarla doğru ve sağlıklı ilişki kurmanın yollarını aramayı teolojik olarak gerekli görmektedir. Onun düşüncesini şekillendiren ötekine dair yapıcı ve olumlu tavırlar, Kitab-ı Mukaddes'ten ortaya koyduğu şeyler ile Tanrı'nın onlar için bağışladığı hediyeler olmalıdır.⁶⁵ Dolayısıyla Hristiyanlar için öteki ile olan ilişkilerinde en önemli husus, Tanrı'nın onlara sevgi, merhamet dolu ve affedici olmayı öğretmesidir.⁶⁶

Yeni Ahit'te Hz. İsa'nın Gentile'ye karşı tavrı, hep Tanrı'nın kurtuluş planında düşünüldüğü yorumlanmıştır. Çünkü tüm İsrail tarihi, Hristiyanlar için Hz. İsa'da tekâmül edecek bir kurtuluş tarihidir. Kurtuluşun Yahudiler aracılığıyla gelmesi gerektiğine inanılır.

Hristiyanlar, Hz. İsa'nın şahsına taşıdıkları iman şahadetini, ötekilere hizmet eden yapıcı ve olumlu ilişkilere dayalı bir hayatla başarabileceklerini

⁶¹ Vessels, 25.

⁶² Leslie Newbigin, "The Gospel Among the Religions", *Faiths Meets Faiths*, ed. Gerald H. Anderson & Thomas F. Stransky, New York: 1981. pp. 19.

⁶³ Resullerin İşleri, 8/26-29; 9/6-15; 10/3-44; 16/14.

⁶⁴ T. R. Glover, *The Jesus of History*, Edinburg: 1922, pp. 119-127.

⁶⁵ Mustafa Alıcı, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim Işığında İslam-Hristiyan Diyalogu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul: 2001, s. 81.

⁶⁶ Wesley Ariarajah, *The Bible and People of other Faiths*, Geneva: 1985, pp. 15.

düşünmektedirler.⁶⁷ Zaten yeni Ahit "İsrail evinin kaybolan kuzusundan başkası için gönderilmediğini"⁶⁸ havarilerine söyleyen Hz. İsa "Yahudi olmayanların (Gentile) arasına ve Samiri şehirlerine girmemelerini öğütler. Onlardan İsrail evinin kaybolmuş kuzusuna gitmelerini emrederken,⁶⁹ son dönemlerde Yahudi olmayan kadın erkek tüm insanlarla muhatap bir Hz. İsa figürü görmek mümkündür. Öyle ki, iman eden yüzbaşının imanını takdir ederken böyle bir iman sahibiyle İsrail topluluğu arasında karşılaşmadığından dolayı yakının,⁷⁰ artık yabancılara da sağlık ve hayat veren mucizeler bahşeden,⁷¹ hiçbir ayırım yapmadan Sâmiri kadınlarla diyaloga "ruhen ve hakikat olarak gerçekten Tanrı'ya ibadet eden tüm kulların ibadet edeceği bir zamanın geldiğini" belirten bir Hz. İsa portresi karşımıza çıkmaktadır.⁷² Zaten Hz. İsa'nın hayatına bakıldığında, kendisine gelmiş herhangi bir Yahudi olmayanı muhatap almadığı, ötediği düşünülemez. Onun havarilerinin önceliği de Gentile değil, Yahudi topluluğudur; çünkü öyle eğitilmişlerdir. Yeni Ahit'e göre ötekiyle ilişkilerde her Hristiyan doğal olarak bir misyoner olmak zorundadır. Çünkü başlangıçta Kilisenin çekirdeğini oluşturan Havariler, Hz. İsa tarafından müjdeyi tüm dünyaya yaymak için bu misyonla görevlendirilmişlerdir.⁷³

Başlangıçtan günümüze dek batı Hristiyanlıkta oluşan öteki algısının, doğrudan Kitab-ı Mukaddes temelli bir yaklaşım olmadığı bir gerçektir. Öte yandan Batılı kimliklerin oluşumunu anlamak, tarihi süreçte Hristiyan batı kültür ve medeniyeti dışında kalan ötekilerle olan hayali ve gerçek karşılaşmaların belirleyici etkisini dikkate almadan pek mümkün değildir. Hristiyan batı dünyası kendi kimliğini oluştururken, varoluşunun temelini farklılığı yerleştirmiştir. Kendi adına oluşturduğu "Batı", "Avrupalı" ve "Beyaz" gibi kimlikleri, kendi adına olumlu, kendi dışındakileri de olumsuz sıfat ve kavramlarla nitelendirerek, kendi emperyalist sömürü ve tahakküm süreçlerinde kendi kültür ve medeniyet havzası dışındakileri ötekileştirmek suretiyle kendini de farklı kılmak için kullanma yoluna gitmiştir.⁷⁴ Tabii veya oluşturulmuş farklılıklar, sürekli iki ayrı zıt dünyanın unsurları biçiminde sunularak öteki durumuna dönüştürülmüştür.

Sonuç

Erken dönemlerden itibaren Batı kendisini öteki karşısında tanımlayıp farklı bir konuma oturmuştur. Öyle ki, kendisini daima merkeze alıp kutsayıp yüceltirken, muhataplarını da sürekli tehdit algısına bağlı olarak yer ve

⁶⁷ Alici, *a.g.e.*, s. 115.

⁶⁸ Matta, 15/24.

⁶⁹ Matta, 10/5-6.

⁷⁰ Matta, 8/5-13.

⁷¹ Markos, 7/24-30; Matta, 15/21-22.

⁷² Yuhanna, 4/23.

⁷³ Yuhanna, 20/21.

⁷⁴ Ali Rattansi, *a.g.e.*, s. 49.

zamana göre farklı boyutlarda ötekileştirmiştir. Bu ötekileştirmede karşısındakine biçmiş olduğu kimlik ve rol daima keyfi yaklaşımlarının sonucu hep olumsuzluk olmuştur. Bu durumda kendilerinin konumu da muhataplarının açısından pek farklı olmamıştır.

Batıda tarih boyunca oluşan öteki algısının şekillenmesinde kutsal kitabın rolüne bakıldığında Tevrat ve onun yorumları olan Talmud, hiç şüphesiz Yahudi kimliğinin şekillenmesinde ve öteki algısının oluşmasında temel referanstır. Yahudilikte öteki algısı ve yaklaşımı tamamen kutsal kitap merkezlidir. Ancak Hıristiyan batı için öteki anlayışının oluşumunu doğrudan kutsal kitaptan hareketle ortaya koyamayız. Çünkü Kutsal Kitap bütün muhataplarını kendine davet misyonundan hareket etmektedir. İlişkilerde ötekileştirmeden ziyade misyona davet esastır.

Batı, Hıristiyan kimliğinden ziyade sekülerleşme ve önyargıcı düşüncelerle sömürgeci bir zihniyetle hareket etmesinin sonuçları olarak ötekileştirilmiş bir dünya ortaya çıkmıştır. Özellikle Müslümanlar ve İslamla ilgili yanlış çarpıcı ve yönlendirici çalışmaların bu anlayışı zaman içinde daha da derinleştirmiş adeta etki tepkiyi doğurmuştur. İslam dünyasında da sorunlu "öteki" algısının oluşmasına sebep olmuştur. Batının bu tutum ve davranışlarını öne çıkaran İslam toplumları bu süreç içinde kendisiyle yüzleşmekten uzak durup kendi sorunlarına mazeret üretmiştir.

Batı Sömürgeleştirme sürecinde ötekine yönelik zihninde oluşturduğu kimlik inşası kendince güya modern bir dünya yaratma gayesiyle muhataplarını modernleştirme söylem ve çabalarıyla şekillendirme yoluna gitmişlerdir.

Batı kendi kültür ve medeniyetini oluştururken kendi dışındakileri ötekileştirmesi, öteki üzerinden korku nefret veya düşmanlık üretmesi, karşılıklı olarak sergilenen ve gelişen tutumlardır. Dolayısıyla bu tutum ve davranışların etkisinden kurtulamayan toplulukların sağlıklı değerlendirmeler yapabilmeleri ve insanlığın ortak sorunlarına gerekli çözümler sunabilmelerini zorlaştırmaktadır

Kaynakça / References

Alıcı, Mustafa (2001). *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim Işığında İslam-Hıristiyan Diyaloğu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Ali Rattansi (1997). *"Postmodern Bir Çerçeve'de 'Batı' Irkçılıkları, Etkinlikler ve Kimlikler"*, Irkçılık, Modernite ve Kimlik, (Haz. A. Rattansi & S. Westwood; Çev.: S. Akyüz) İstanbul: Sarmal Yayınları.

Ararajah, Wesley (1985). *The Bible and People of other Faiths*, Geneva.

- Bartolome, de Las Casas (1999). *Kızılderililer nasıl Yok Edildi*, (çev.: M. Ural), İstanbul: Şule yayınları.
- Cesaire, Aime (2005). *“Fransız Irkçılığının Fikri Temelleri”*, Sömürgecilik Üzerine Söylev, (çev.: G. Ayas) İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yay.; Glover, T. R. *The Jesus of History*, Edinburg.
- Göregen, Mustafa (2014). *Müslüman Yahudi Polemikleri*, İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- Howe, Reuel L. (1969). *The Miracle of Dialogue*, Edinburg.
- Kilgallen, John J. (1994). *“Acts 17-31; an Example of Interreligious Dialogue”*, *Studia Missionalia*,
- Kitab-ı Mukaddes (1993). *Kitab-ı Mukaddes Şirketi*, İstanbul.
- Newbiggin, Leslie (1981). *“The Gospel Among the Religions”*, *Faits Meets Faits*, ed. Gerald H. Anderson & Thomas, F. Stransky, New York.
- Said, Edward W. (2008). *Şarkiyatçılık: Batının Şark Anlayışları*, (Çev.: B. Ünler). İstanbul: Metis Yayınları.
- Sperber Daniel & Friedman F. H. (1978). *“Gentile” EJD*, Jerusalem: VII, 410-414.
- Talmud Bavli (1984). (İbranice-İngilizce), Edt. Yehezkel (İzidor) Epstein, London.
- Vessels, Antonie (1993). *“Biblical Insights for Inter-Religious Encounters”*, *The Bulletin of Christian İnstitutes of Islamic Studies*, (January-June 1993), 22.
- Yılmaz, Mustafa Selim (2017). *“Bir Terimin Arkeolojisi: Antisemitizmin Teolojik ve Politik Tarihi”*, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21 (2), 1181-1216.
- Yiğitoğlu, Mustafa, (2012). *“Sarcastic View of Islam in Western Christianity”*, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (8), s. 1359-1369.
- Yiğitoğlu, Mustafa, (2017). *“Negative Attitudes of Jews Regarding to Islam and Muslims Throughout the History”*, *Journal of History Culture and Art Research*, 7 (2), s. 187-198.

